

Judyta Kabus, Joanna Nowakowska-Grunt

Politechnika Częstochowska

Uwarunkowania rozwoju lokalnego na przykładzie powiatu częstochowskiego

Streszczenie. W artykule omówiono zagadnienia związane z rozwojem lokalnym, takie jak: definiowanie i określanie skali lokalnej oraz ich powiązań, rozwój lokalny, zarządzanie rozwojem lokalnym ze szczególnym uwzględnieniem strategii rozwojowych. Celem artykułu jest scharakteryzowanie strategii rozwoju lokalnego na przykładzie planowania rozwoju lokalnego przez władze powiatu częstochowskiego. Opisano podstawowe zagadnienia związane z rozwojem lokalnym i przedstawiono charakterystykę omawianego powiatu, aby ukazać jego specyfikę. Podejmując tę problematykę, zwrócono uwagę na systemowe ujęcie powiatu i podejmowane w nim strategie zarządzania, które mają doprowadzić do poprawy standardów życia społeczności lokalnej.

Słowa kluczowe: zarządzanie samorządowe, strategie zarządzania, rozwój lokalny, powiat, zarządzanie

Wstęp

Powiat częstochowski jest jednym z większych powiatów w Polsce, biorąc pod uwagę terytorium, jakie obejmuje. W skład powiatu częstochowskiego wchodzi 16 gmin. Powiat ten leży w północnej części województwa śląskiego¹. Jego położenie jest peryferyjne, czyli powiat położony jest przy granicy ze świętokrzyskim i łódzkim województwem.

Powiat jest regionem rolniczo-turystycznym, dlatego też opracowana przez władze powiatu strategia rozwoju regionalnego uwzględnia tę specyfikę i jego interesy w kontekście rozwoju całego województwa.

Plan rozwoju powiatu częstochowskiego został opracowany w 2004 roku, tuż po wejściu Polski do Unii Europejskiej i obejmował dwa etapy:

- 2004–2006 – pierwszy etap do 2006 roku był planem szczegółowym podzielonym na konkretne projekty,
- 2007–2013 – drugi okres rozwoju regionalnego przedstawiono w ujęciu koncepcyjnym ze wskazaniem na konkretne działania, które powinny być zrealizowane w powiecie częstochowskim.

W 2006 roku zaktualizowano strategię rozwoju powiatu częstochowskiego, precyzując szczegółowo kierunki działań i cele strategiczne rozwoju do 2020 roku.

---

¹ Województwo śląskie jest najludniejsze, najsilniej zurbanizowane i najintensywniej uprzemysłowione w skali całego kraju.

Po realizacji każdego celu przyjętego w programie rozwoju lokalnego była sporządzana ocena jakościowa efektów realizowanych zadań. Raport ewaluacyjny sporządzano raz do roku w trybie określonym zarządzeniem starosty i przedstawiano go radzie powiatu wraz z raportem z monitoringu.

Celem artykułu jest przedstawienie podstawowych zagadnień związanych z rozwojem lokalnym oraz scharakteryzowanie strategii rozwoju lokalnego w powiecie częstochowskim. W opracowaniu obok literatury przedmiotu wykorzystano także dokumenty sporządzone przez radę powiatu.

Rozwój lokalny w ujęciu definicyjnym

W literaturze przedmiotu spotyka się wiele różnych definicji rozwoju lokalnego. Według J. Parysek rozwój lokalny to „długotrwały proces rozwoju społeczno-gospodarczego, sterowany i modyfikowany przez gminne lub powiatowe władze samorządowe, wykorzystujący dla realizacji określonych interesów lokalne czynniki rozwoju (...)”² oraz „prowadzenie działań na rzecz rozwoju gospodarczego i społecznego danej jednostki terytorialnej (miasta, gminy) z wykorzystaniem jej zasobów, uwzględnieniem potrzeb mieszkańców oraz przy ich udziale w podejmowanych działaniach”³. Z kolei A. Myna uważa, iż rozwój lokalny to „procesy świadomie inicjowane i kreowane przez władze lokalne, przedsiębiorców, lobby ekologiczne, stowarzyszenia społeczne i kulturalne oraz mieszkańców, zmierzające do kreatywnego, efektywnego i racjonalnego wykorzystania miejscowych zasobów niematerialnych i materialnych”⁴. R. Brol definiuje rozwój lokalny jako: „zharmonizowane i systematyczne działanie społeczności lokalnej, władzy lokalnej oraz pozostałych podmiotów, funkcjonujących w gminie, zmierzające do kreowania nowych i poprawy istniejących walorów użytkowych gminy, tworzenia korzystnych warunków dla lokalnej gospodarki oraz zapewnienia ładu przestrzennego i ekologicznego”⁵.

M. Adamowicz stwierdza, iż samorząd terytorialny jest podmiotem zarządzania strategicznego, jeżeli wykorzystuje do swoich działań nie tylko stojące do dyspozycji środki finansowe i materialne, ale także narzędzia zarządzania operacyjnego i strategicznego⁶.

Z definicji rozwoju lokalnego można wywnioskować, iż rozwój lokalny⁷:

- jest procesem, którego efekty nie następują z dnia na dzień, lecz w ciągu wieloletniego planu działania,
- jest działaniem podjętym celowo i świadomie,
- jego podmiotami są władza lokalna, mieszkańcy i podmioty funkcjonujące na lokalnym rynku,

---

² J. Parysek: Podstawy gospodarki lokalnej, Wydawnictwo UAM, Poznań 2001, s. 47.

³ J. Parysek: Rola samorządu terytorialnego w rozwoju lokalnym, [w:] Rozwój lokalny: zagospodarowanie przestrzenne i nisze atrakcyjności gospodarczej, PWN, Warszawa 1995, s. 37.

⁴ A. Myna: Rozwój lokalny, regionalne strategie rozwoju, regionalizm, Samorząd Terytorialny 1998, nr 11.

⁵ R. Brol: Rozwój lokalny: nowa logika rozwoju gospodarczego, [w:] Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce, Wydawnictwo AE, Wrocław 1998, s. 11.

⁶ M. Adamowicz (red.): Strategie rozwoju lokalnego. Tom I. Aspekty instytucjonalne. Tom II. Aspekty instrumentalne, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2003, s. 22–25.

⁷ A. Jakubowska: Partnerstwo publiczno-prywatne i jego konsekwencje dla rozwoju regionalnego, [w:] Regiony i społeczności lokalne, UEK, Katowice 2013, s. 45–47.

- dotyczy mniejszego obszaru (np. gmina) niż rozwój regionalny,
- podmioty rozwoju lokalnego podejmują się racjonalnego wykorzystania posiadanych zasobów na cele rozwoju danego obszaru.

Władze lokalne opracowując określone strategie/kierunki rozwoju, powinny skoncentrować się na metodach o charakterze kreatywnym, umiejętności organizowania, mobilizowania, stymulowania czy podejmowania efektywnych negocjacji w odniesieniu do partnerów społeczno-gospodarczych⁸.

Strategie rozwoju lokalnego opracowywane przez władze regionu muszą być stale aktualizowane, ponieważ na rozwój lokalny wpływ mają różne czynniki. Czynniki te są niezmiennie w czasie. Wymagają zatem ciągłej i bieżącej analizy. Podstawowymi czynnikami wpływającymi na rozwój lokalny są⁹:

- czynniki zewnętrzne, które to wynikają z relacji z otoczeniem zewnętrznym zarówno krajowym, jak i międzynarodowym,
- czynniki wewnętrzne wynikające przede wszystkim z działań władzy lokalnej i/lub zarządzania zasobami danego terenu,
- czynniki makroekonomiczne niezależne od władz lokalnych, ale uzależnione od działań w perspektywie krajowej i międzynarodowej,
- czynniki mikroekonomiczne stricte zależne od zarządzania lokalnego,
- czynniki przestrzenne zróżnicowane regionalnie lub lokalnie,
- czynniki ap przestrzenne jednakowe na terenie całego kraju,
- czynniki twarde, czyli te, które można skonkretyzować czy zmierzyć, tj.: struktura branżowa danego terytorium, infrastruktura, energetyka itp.,
- czynniki miękkie trudne do zmierzenia, np. innowacyjność.

Wzrost, stagnacja czy regres ekonomicznego rozwoju objawia się nie tylko przez globalne zjawiska społeczno-gospodarcze, ale także przez funkcjonowanie poszczególnych regionów, i zarządzanie nimi. W dobie globalizacji nie tracą więc na znaczeniu sprawne działania lokalne. Dynamiczne procesy globalne wraz ze światowym kryzysem finansowym wzmacniają zainteresowanie skalą regionalną, a szczególnie lokalną¹⁰.

Rozwój lokalny jest zatem uzależniony od działań podmiotów lokalnych zarówno państwowych, jak i prywatnych. Jednak rozwój lokalny zależy przede wszystkim od tego, jak regionem, powiatem czy gminą i ich zasobami zarządzają władze samorządowe. Konstrukttywne działania władz samorządowych rozwijają region, to z kolei przyczynia się do jego większej atrakcyjności dla lokalnej społeczności, ale nie tylko. Atrakcyjny region, bardziej rozwinięta gmina są bardziej interesujące również dla turystów czy inwestorów zewnętrznych.

---

⁸ M. Ziółkowski: Zarządzanie strategiczne w polskim samorządzie terytorialnym, [w:] A. Zalewski (red.), Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2005, s. 110–111.

⁹ S. Korenik: Region ekonomiczny w nowych realiach społeczno-gospodarczych, CeDeWu, Warszawa 2011, s. 76–80.

¹⁰ A. Łuczyszyn: Nowe kierunki rozwoju lokalnego ze szczególnym uwzględnieniem peryferyjnych ośrodków w metropoliach, CeDeWu, Warszawa 2013, s. 120.

Charakterystyka powiatu częstochowskiego

Obecny kształt powiatu częstochowskiego powstał w 1998 roku w wyniku nowego podziału administracyjnego kraju. Wówczas wprowadzono trójstopniowy podział terytorialny państwa (Dz.U. 1998 nr 96, poz. 603). Powiat ten jest jednym z 17 powiatów ziemskich województwa śląskiego, ma osobowość prawną, stanowi lokalną wspólnotę samorządową, którą tworzą mieszkańcy jego terytorium. Granice powiatu ustalone zostały rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 1998 roku¹¹.

Władzami powiatu, jak wynika z ustawy o samorządzie powiatowym, są rada powiatu i zarząd powiatu. Działalność obu organów jest jawna. Organem kontrolnym i uchwałodawczym jest rada powiatu¹², w której skład wchodzi 25 radnych. Z kolei zarząd powiatu wykonuje swoje zadania przy współpracy ze starostwem powiatowym z siedzibą w Częstochowie i innymi jednostkami organizacyjnymi podległymi pod starostwo.

W celu obsługi mieszkańców gmin: Lelów, Koniecpol, Dąbrowa Zielona i Przyrów, zorganizowano Placówkę Zamiejscową Starostwa Powiatowego w Koniecpolu.

Powiat częstochowski jest największym powiatem na terenie województwa śląskiego. Jego powierzchnia wynosi 1522 km², co stanowi 12,4% powierzchni całego województwa. Na terenie powiatu częstochowskiego jest 16 gmin i w większości są to tereny wiejskie:

- gminy miejsko-wiejskie: Blachownia, Koniecpol,
- gminy wiejskie: Dąbrowa Zielona, Janów, Kamienica Polska, Kłomnice, Konopiska, Kruszyna, Lelów, Mstów, Mykanów, Olsztyn, Poczesna, Przyrów, Rędziny, Starcza.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego liczba ludności zameldowanej w powiecie częstochowskim na koniec 2014 roku wyniosła 135 760 osób¹³, w tym 66 509 mężczyzn i 69 251 kobiet. Społeczność powiatu częstochowskiego stanowi 2,9% wszystkich mieszkańców województwa śląskiego (rys.).

W ostatnich latach liczba mieszkańców powiatu częstochowskiego utrzymuje się na stałym poziomie, a nawet nieznacznie wzrasta (w 2014 roku powiat liczył o 356 mieszkańców więcej niż w 2012 roku). W prognozach liczebności ludności do 2035 roku w powiecie częstochowskim, które opracowywane są przez GUS, zakłada się spadek liczby mieszkańców. W perspektywie najbliższych 20 lat liczba mieszkańców powiatu częstochowskiego będzie malała, duży wpływ na ten fakt będą miały mały przyrost naturalny i duże saldo migracji.

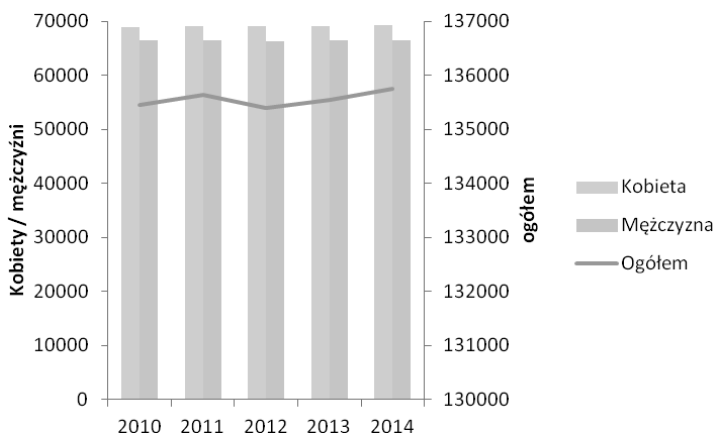
Jednym z największych problemów powiatu częstochowskiego jest duże bezrobocie (tab.).

---

¹¹ Starostwo Powiatu Częstochowskiego: Program: Strategia rozwoju powiatu częstochowskiego na lata 2016–2020, Częstochowa 2015, s. 5–6.

¹² Rada powiatu jako organ stanowiący może uchylać uchwały, które dotyczą wszystkich mieszkańców danego powiatu, organów powiatu czy także podmiotów, których działalność jest stwierdzona na terenie powiatu.

¹³ stat.gov.pl (dostęp 10.06.2016).

Rysunek. Liczba ludności w powiecie częstochowskim w latach 2010–2014

Źródło: Starostwo Powiatu Częstochowskiego, www.czestochowa.powiat.pl/files/download/?id=1036 (dostęp: 10.06.2016).

Tabela. Poziom bezrobocia w powiecie częstochowskim

data	Liczba bezrobotnych		
	ogółem	w tym:	
		kobiety	mężczyźni
31.07.2015	6754	3361	3393
31.12.2014	8160	3891	4269
31.12.2013	9805	4614	5191
31.12.2012	9090	4405	4685
31.12.2011	8113	4034	4079
31.12.2010	7514	3486	4028

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z PUP w Częstochowie.

Według stanu na 31 lipca 2015 roku liczba bezrobotnych mieszkańców powiatu częstochowskiego, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Częstochowie, wynosiła 6754 osoby, w tym 3361 to bezrobotne kobiety. W porównaniu do końca 2014 roku odnotowano spadek o 1406 osób, a w stosunku do końca 2013 roku spadek o 3051 osób. W lipcu 2015 roku spadek liczby bezrobotnych zanotowano w 12 gminach powiatu: Blachownia o 25 osób, Rędziny o 24, Olsztyn o 21, Mykanów o 19, Kamienica Polska o 15, Janów o 12, Mstów i Poczesna o 11, Koniecpol o 10, Starcza o 9, Konopiska o 2. Wzrost bezrobocia odnotowano w gminach: Dąbrowa Zielona o 8 osób, Lelów o 6, Kłomnice o 3, Kruszyna o 2, w gminie Przyrów poziom bezrobocia natomiast nie zmienił się¹⁴.

¹⁴ Starostwo Powiatu Częstochowskiego: Program: Strategia rozwoju powiatu częstochowskiego na lata 2016–2020, Częstochowa 2015, s. 39–40.

Powiat częstochowski utrzymuje współpracę zagraniczną z rejonem śniatyńskim (Ukraina) oraz z powiatem bodeńskim (Niemcy). Do obszarów współpracy między regionami należą: pomoc społeczna, edukacja dzieci i młodzieży, ochrona, zwalczanie skutków klęsk żywiołowych, ochrona środowiska, zwalczanie bezrobocia, kultura i sztuka, pomoc administracyjna, turystyka i sport, rolnictwo, wymiana handlowa, transport. W ramach współpracy z regionem ukraińskim promowane są także działania związane z wymianą doświadczeń z zakresu samorządności oraz wspieranie przedsiębiorczości.

Władze samorządowe powiatu częstochowskiego aktywnie współpracują z sektorem prywatnym. Współpracę tą uzupełniają działania samorządowe na rzecz mieszkańców powiatu w ramach pomocy społeczno-gospodarczej. Współdziałanie powiatu częstochowskiego z organizacjami pozarządowymi bazuje na „programie współpracy powiatu częstochowskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego”. W tym programie szczegółowo określa się zakres współpracy, definiuje cele, przedstawia analizę potrzeb oraz wyznacza strategię działań opartą na tej współpracy¹⁵.

Powiat częstochowski rozwija się nierównomiernie, co jest najbardziej zauważalne w takich obszarach jak infrastruktura drogowa i techniczna.

Gminy leżące wokół miasta Częstochowy są znacznie bardziej rozwinięte niż wschodnia część powiatu. Wschodnia część powiatu ma znacznie słabiej rozwinięte sieci wodociągową, kanalizacyjną, gazową i drogową¹⁶.

Na terenie powiatu są trzy parki krajobrazowe, co zwiększa jego atrakcyjność:

- Park Krajobrazowy Lasy nad Górną Liswartą (częściowo na terenie powiatu, w gminach: Blachownia, Konopiska i Starcza),
- Park Krajobrazowy Orlich Gniazd (częściowo na terenie powiatu w gminach: Mstów, Olsztyn, Janów i Poczesna),
- Park Krajobrazowy Stawki – w całości na terenie powiatu w gminie Przyrów.

Jak wynika z badania ankietowego, prowadzonego na rzecz opracowania optymalnych strategii rozwoju lokalnego na lata 2012–2025 przez starostwo powiatowe, mocnymi stronami charakteryzowanego obszaru są:

- ładny krajobraz, czyste powietrze,
- dogodne położenie,
- polepszająca się infrastruktura,
- liczne zabytki historyczne,
- w większości gmin dobre rozwiązania komunikacyjne,
- infrastruktura sportowa i rekreacyjna na terenie gmin,
- korzystanie z funduszy strukturalnych,
- dobry dostęp do placówek kulturalnych, bibliotek,
- w większości gmin dobry dostęp do Internetu,
- współpraca gmin z gminami zagranicznymi,

---

¹⁵ Ibidem, s. 16–18.

¹⁶ Zdecydowanie najgorsza sytuacja w zakresie poziomu infrastruktury technicznej przedstawia się w gminie Koniecpol.

- współpraca z organizacjami pozarządowymi.
- Z kolei do słabych stron powiatu częstochowskiego zalicza się:
- bezrobocie,
  - brak możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych i przekwalifikowania się dla osób bezrobotnych,
  - pogarszający się stan służby zdrowia i dostępu do świadczeń zdrowotnych,
  - brak inwestycji, brak zakładów pracy i słabnąca przedsiębiorczość mieszkańców,
  - poczucie niskiego bezpieczeństwa publicznego,
  - dzikie wysypiska śmieci,
  - migracja mieszkańców gmin do innych miast na terenie województwa śląskiego, w inne regiony polski, a także do krajów unii europejskiej,
  - mało terenów rekreacyjnych,
  - zła sytuacja dochodowa mieszkańców,
  - brak wzorców i tradycji w pozyskiwaniu inwestorów strategicznych.

Zarządzanie rozwojem lokalnym powiatu częstochowskiego – wybrane aspekty

Zarządzanie powiatem częstochowskim, które docelowo ma prowadzić do poprawy jakości życia jego mieszkańców poprzez podniesienie konkurencyjności regionu, musi w swojej strategii uwzględnić mocne i słabe strony powiatu. Eliminacja słabych a uwytędnianie mocnych stron w strategii zarządzania rozwojem lokalnym wymaga sprawnego działania oraz zaangażowania zarządu powiatu, radnych i mieszkańców oraz innych instytucji. Jest to proces długookresowy i planistyczny. Nie zawsze uda się zrealizować wszystkie założenia, ponadto z biegiem czasu pojawią się nowe problemy i zadania do realizacji. Niezwykle ważne w związku z tym jest monitorowanie działań i bieżące śledzenie zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych. Tak więc zarządzanie powiatem jest procesem obejmującym zarządzanie obszarami zarówno gospodarczymi, społecznymi, jak i ekonomicznymi. Obejmuje wiele obszarów, wyznaczając kierunek działań powiatu w odniesieniu do kolejnych kilku lat, jednocześnie ukazując priorytety tych działań na rzecz jego mieszkańców. Proces ten skupia się na zarządzaniu zrównoważonym rozwojem powiatu, tak aby powiat był bezpiecznym i atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, pracy, nauki, inwestycji i wypoczynku.

Zarządzanie rozwojem lokalnym powiatu częstochowskiego skupia się na następujących celach strategicznych:

- Aktywizacja zawodowa mieszkańców, w tym osób bezrobotnych, uwzględniająca zmiany na rynku pracy, poprzez zwiększenie możliwości zdobywania doświadczenia zawodowego przez absolwentów szkół, przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia z rynku pracy, poprawę sytuacji na rynku pracy osób w wieku 50+ oraz upowszechnienie elastycznych form zatrudnienia i propagowanie samozatrudnienia.
- Pobudzenie aktywności społecznej i gospodarczej oraz zwiększenie współpracy i wsparcie organizacji pozarządowych. Cel ten ma być osiągnięty przez wspieranie działań podmiotów prywatnych oraz inicjatyw społecznych i kulturalnych mieszkańców powiatu.
- Wsparcie działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i nowoczesnego rolnictwa. Władze powiatu zobowiązują się poprzez zarządzanie środkami finansowymi dopro-

wadzić do zwiększenia innowacyjności form gospodarczych w powiecie i przyczynić się do zwiększenia poziomu rozwoju przedsiębiorczości, jak również wspierać rolnictwo i przetwórstwo owocowo-warzywne.

- Dobrze funkcjonująca pomoc społeczna i piecza zastępcza. Na terenie powiatu tworzy się specjalistyczne poradnictwo dla mieszkańców powiatu częstochowskiego znajdujących się w kryzysowej sytuacji, rozwija się system wsparcia dla osób wymagających całodobowej opieki instytucjonalnej, wspiera się formy opieki nad najbardziej potrzebującymi oraz współpracuje z innymi instytucjami w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej.

Rozwój lokalny powiatu obejmuje również zarządzanie usługami medycznymi, ochroną środowiska, zasobami przyrodniczymi, kulturowymi i turystycznymi. W tym celu władze samorządowe dążą do zwiększenia dostępu oraz poprawy jakości usług medycznych, zdrowotnych i opiekuńczych nad osobami niepełnosprawnymi i starszymi w powiecie, wsparcia systemu zarządzania bezpieczeństwem w powiecie oraz działań ekologicznych, poprawy i promowania rozwoju infrastruktury ekologicznej.

Niezmiernie ważnym punktem rozwoju lokalnego jest: podniesienie atrakcyjności powiatu przez optymalne zarządzanie rozwojem infrastruktury turystycznej, tworzenie spójności komunikacyjnej powiatu oraz poprawa funkcjonowania transportu zbiorowego na terenie powiatu. Rada powiatu częstochowskiego w strategii rozwoju powiatu ujmuje również wspieranie modernizacji sieci przesyłowych, termomodernizacji budynków, melioracji i gospodarki odpadami na terenie powiatu częstochowskiego, nie zapominając o współpracy strategicznej z miastem Częstochowa, sąsiednimi gminami oraz partnerami zagranicznymi i organizacjami pozarządowymi.

Podsumowanie

Strategia rozwoju powiatu częstochowskiego na lata 2016–2020:

- jest ważnym dokumentem wyznaczającym wizję, misję, cele i kierunki rozwoju powiatu. Do jej realizacji konieczna jest współpraca wielu podmiotów i instytucji – samorządu, organizacji pozarządowych i mieszkańców, oraz skuteczny i systematyczny monitoring,
- jest efektem wielomiesięcznej pracy zespołu ludzi, pracowników Starostwa Powiatowego w Częstochowie, jednostek organizacyjnych, zarządu powiatu, radnych powiatowych oraz mieszkańców,
- jest również dokumentem, który integruje władze i społeczności gmin wchodzących w skład powiatu częstochowskiego wokół jego najważniejszych problemów oraz szans rozwojowych.

Literatura

- Adamowicz M. (red.): Strategie rozwoju lokalnego. Tom I. Aspekty instytucjonalne. Tom II. Aspekty instrumentalne, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2003.
- Brol R.: Rozwój lokalny: nowa logika rozwoju gospodarczego, [w:] Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce, Wydawnictwo AE, Wrocław 1998.

- Jakubowska A.: Partnerstwo publiczno-prywatne i jego konsekwencje dla rozwoju regionalnego, [w:] Regiony i społeczności lokalne, UEK, Katowice.
- Korenik S.: Region ekonomiczny w nowych realiach społeczno-gospodarczych, CeDeWu, Warszawa 2011.
- Łuczyszyn A.: Nowe kierunki rozwoju lokalnego ze szczególnym uwzględnieniem peryferyjnych ośrodków w metropoliach, CeDeWu, Warszawa 2013.
- Myna A.: Rozwój lokalny, regionalne strategie rozwoju, regionalizm, Samorząd Terytorialny 1998, nr 11.
- Parysek J.: Rola samorządu terytorialnego w rozwoju lokalnym, [w:] Rozwój lokalny: zagospodarowanie przestrzenne i nisze atrakcyjności gospodarczej, PWN, Warszawa 1995.
- Parysek J.: Podstawy gospodarki lokalnej, Wydawnictwo UAM, Poznań 2001.
- Starostwo Powiatu Częstochowskiego: Program: Strategia rozwoju powiatu częstochowskiego na lata 2016–2020, Częstochowa 2015.
- Ziółkowski M.: Zarządzanie strategiczne w polskim samorządzie terytorialnym, [w:] A. Zalewski (red.), Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2005.

Determinants of local development: a case study of the częstochowa district

Summary. The article contains a discussion of issues related to local development, such as defining and local scale and their relationships, local development, management of local development with particular emphasis on development strategies. The purpose of this article is to present the management of local development on the example of the strategy undertaken in the district of Częstochowa. At the beginning of the study, we attempted to describe the basic issues related to local development then presented the characteristics of this county, to show its specificity. In discussing these issues, we drew attention to the systemic approach taken by the county and its management strategies, which aim to improve the living standards of the local community.

Key words: management of local government, management strategies, local development, district, management